
2

ОБЩИЕ ВОПРОСЫ КРИМИНАЛИСТИКИ И СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

Ю.М. Немно, студентка 4 курсу

Національний університет “Одеська юридична академія”

КІНЕСИКА ЯК СПЕЦІАЛЬНЕ НЕТРАДИЦІЙНЕ ЗНАННЯ В КРИМІНАЛІСТИЦІ

Спеціальні знання в криміналістиці на сьогодні є найбільш ефективними засобами здобуття криміналістично значущої інформації при розслідуванні злочинів. В літературі запропоновано багато визначень терміна “спеціальні знання” як у широкому, так і у вузькому їх розумінні.

В 1980 р. В.Г. Гончаренко ввів поняття “спеціальні криміналістичні знання”, яке у процесуально-правовому розумінні охарактеризував як знання в галузі криміналістичної техніки, застосовувані спеціально підготовленими особами для пізнання об’єктів при здійсненні юридичної діяльності з їх природничонаукової та технічної сторін. Як зазначає автор, “спеціальні знання — це сукупні знання спеціалістів у даній галузі, що характеризують досягнення конкретної наукової чи технічної галузі, тому вони завжди відбивають сучасний рівень розвитку науки, техніки, мистецтва, навіть якщо окремі спеціалісти, з якихось причин, відстають від цього рівня” [1]. На думку Н.І. Клименко та Р.Г. Домбровського, зміст криміналістичних знань становить криміналістична практична пізнавальна діяльність, здійснювана з приводу її об’єкта — злочинної діяльності [2]. Пізніше Н. Клименко та О. Клевцов запропонували таке поняття, як “нетрадиційні криміналістичні знання”. На їх думку, це знання і методи, які не дістали достатнього визнання в теорії криміналістики та впровадження в практику і які криміналістика пристосовує і використовує у своїх цілях при розслідуванні злочинів. До нетрадиційних криміналістичних знань вони відносять одороло-

гію, фоноскопiю, голографiю, детекцiю брехнi, прогнозування. Також авторами наведено визначення нетрадицiйних спецiальних знань як знань та методiв сучасних природних, технiчних та суспiльних наук, якi є перспективними для застосування та використання в практицi розслiдування злочинiв [3]. Одним з рiзновидiв спецiальних знань у кримiналістичцi є кiнесика.

Кiнесика — наука, що вивчає вiдображення характеру та ситуативного психологiчного стану людини у його позi, рухах, мiмiцi та жестах. Варто кожний складовий елемент кiнесики дослiдити бiльш детально.

Жести — це рухи тiла, якi передають внутрiшнiй емоцiйний стан людини i несуть iнформацiю про її думки, переживання, а також про її ставлення до того, що відбувається з нею та навколо неї. В науцi iснують рiзні пiдходи до класифiкацiї жестiв за рiзноманiтними пiдставами.

Значення жестiв часто розходиться зi змiстом мови i згодом виявляється, що мимовiльнi жести були правдивiше слiв. Особливий iнтерес для слiдчого представляють тi жести, якi говорять про хибнiсть вiдомостей, що повiдомляються суб'єктом, визначають його психiчний стан (особливо негативний), намiри, почуття. До таких жестiв можна вiднести затуляння рота рукою (коли учасник слiдчих дiй пiдсвiдомо боїться вербально виказати значущу чи компрометуючу його iнформацiю), погляд поверх окулярiв (негатив), повiльне зняття окулярiв i доскiпливе витирання скелець (засiб затягування часу), погладжування шиї долонею (захист), очi вбiк (нещирiсть, каже неправду) та iншi.

Спостерiгаючи за своїм співрозмовником в ходi проведення слiдчої дiї, слiдчий на основi сприйняття й осмислення його вербальної та невербальної комунiкацiї збирає орієнтуючу iнформацiю про самого фiгуранта.

Мiмiка — це експресивно-виразнi рухи рiзних частин обличчя людини (особливо очей, рота), якi передають психологiчний її стан у певний момент часу. На основi дослiдження П. Екмана можна видiлити елементи обличчя, розмiщення яких важливе для визначення присутностi чи вiдсутностi базової емоцiї.

Мiмiчнi вирази являють собою велике джерело кримiналістично значущої iнформацiї про взаємодiю осiб, особливо пiд час проведення слiдчих дiй. Проте, в таких ситуацiях людина все ж намагається контролювати себе та не показувати свій дiйсний емоцiйний стан, що

значно ускладнює роботу слідчого. В такій ситуації на допомогу приходять мікровирази — невеликі мимічні вирази тривалістю менше чверті секунди. При ослабленні, нейтралізації або маскуванні виразу обличчя людина “перериває” вже проявлений вираз і не “утримує” його якимось рухом м’язів обличчя. Це переривання і створює джерело витоку інформації і симптомів обману — мікровираз.

Проте слідчому при використанні знань про мікровирази та їх використання як джерела інформації необхідно звернути увагу на те, що відсутність мікровиразів зовсім не означає, що особа не послаблює, не нейтралізує або не маскує пережиті нею емоції. Слід також звернути увагу на те, що у людей можуть спостерігатися мікровирази в одних ситуаціях і не спостерігатися в інших. Вони надійні в якості симптомів обману і джерел витоку інформації, проте неможливо зробити ніяких надійних висновків з їх відсутності.

Поза — положення, прийняте людським тілом, положення тіла, голови і кінцівок по відношенню один до одного.

В процесі комунікативної взаємодії слідчого з іншими учасниками процесу необхідно звертати увагу, окрім миміки та жестів, ще й на позу особи співрозмовника. Поза майже не фіксується на свідомому рівні, тому, як і інші елементи кінесики, набагато краще слів передають справжні думки та настрої. Вона достовірно передає ставлення людини до співрозмовника.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що кінесика являє собою потенційно великий інформаційний ресурс в криміналістичному аспекті. Вона надає можливість дослідження психоемоційного стану особи — учасника кримінального провадження на предмет брехні у свідченнях, бажання співпрацювати зі слідством чи чинити протидію. Такий різновид спеціальних нетрадиційних знань дозволить практикам якнайшвидше віднайти вірний напрям розслідування, виявити осіб, які так чи інакше мають відношення до злочину, виявити їх ставлення до скоєного чи до того, свідками чого вони стали завдяки невербальним сигналам, які посилає особа на підсвідомому рівні. На відміну від традиційних спеціальних знань, які вже давно відомі злочинцям і яким вони вже навчилися протидіяти, кінесика звертається до підсвідомості фігурантів. Адже яким би рівнем витримки чи самоконтролю не володів суб’єкт злочину, його все одно рано чи пізно видасть його тіло шляхом жестів, миміки, поз. Завдяки тому, що вищезазначені елементи є некерованими свідомістю, вони завжди є джерелом правдивої достовірної інформації про злочинця.

Список використаної літератури

1. Гончаренко В.И. Использование данных естественных и технических наук в уголовной судопроизводстве / В.И. Гончаренко. — К.: Вища шк.; Изд-во при Киев. ун-те, 1980. — 157 с.
2. Клименко Н. Криміналістическіе знання: природа и содержание / Н. Клименко, Р. Домбровский // Криміналістика и судебная экспертиза. — К., 1995. — Вып. 47. — С. 3–10.
3. Клименко Н. Можливості використання в розслідуванні злочинів деяких нетрадиційних криміналістичних та спеціальних знань і методів / Н. Клименко, О. Клевцов // Право України. — 1998. — № 1. — С. 95–103.

І. Тульчій, здобувач, нач. відділу

Сосницьке райуправління юстиції в Чернігівській області

ПРОБЛЕМА КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Розглядається питання щодо необхідності криміналістичного забезпечення виконавчої служби, законодавчого та організаційного удосконалення.

Посилення значення державної виконавчої служби в економічному та соціальному житті країни робить її більш ваговою в системі правоохоронних органів України.

Завданням державної виконавчої служби, яка входить до системи МЮ України, є здійснення примусового виконання виконавчих документів судів, третейських судів, наказів господарських судів, постанов органів, уповноважених розглядати справи про адмінправопорушення, виконавчих написів нотаріусів тощо відповідно до законів України.

Питання теорії й практики застосування криміналістичних знань в роботі правоохоронних органів (криміналістичного забезпечення) були предметом розгляду багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних вчених-криміналістів, зокрема: Т.В. Авер'янової, Р.С. Белкіна, В.П. Бахіна, А.І. Вінберга, Т.В. Варфоломеевої, В.Г. Гончаренка, Л.Г. Грановського, В.І. Громова, А.В. Іщенка, Н.І. Клименко, В.А. Колесника, В.К. Лисиченка, О.Р. Михайленка, О.Р. Россінської, М.В. Салтєвського, М.Я. Сегая, В.Ю. Шепітька, І.І. Кочутіч та інших. Проте праці цих вчених здебільшого були присвячені використанню криміналістичних знань в кримінальному процесі, а така сфера діяльності, як державна виконавча служба, залишилася поза увагою провідних фахівців в галузі криміналістики. На даний час в роботі державної виконавчої служби